

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“ปรหิตกรณ — กระทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น”

ปรหิตกรณ อ่านตามภาษาบาลีว่า ปะ - ระ - หิ - ตะ - กะ - ระ - นะ มาจากคำว่า ปร (บุคคลอื่น, ผู้อื่น) หิต (ประโยชน์เกื้อกูล) กับคำว่า กรณ (กระทำ) รวมกันเป็น ปรหิตกรณ แปลว่า กระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น มุ่งหมายถึง ความเป็นผู้เห็นประโยชน์ของผู้อื่น ขวนขวายกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นธรรมฝ่ายดีที่เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน สำหรับบุคคลผู้ทำประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่นโดยไม่มีใครเสมอเหมือน คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อความในปรมัตถทีปนี อรรถกถา ขุททกนิกาย จริยาปิฎก แสดงถึงตัวอย่างของการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ดังนี้

“เมื่อควรทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ อันสมควร(แก่ฐานะ)ของตน แก่สัตว์ทั้งหลาย ก็เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน ถึงความเป็นสหาย (คือ เป็นมิตรพร้อมที่จะช่วยเหลือ) อนึ่ง เมื่อทุกข์ มีความเจ็บป่วย เป็นต้น เกิดขึ้นแก่สัตว์ทั้งหลาย ก็เป็นผู้จัดการช่วยเหลือตามสมควร เมื่อสัตว์ทั้งหลายตกอยู่ในความเสื่อม มีความเสื่อมจากญาติและสมบัติ เป็นต้น ก็ช่วยบรรเทาความเศร้าโศก เป็นผู้ตั้งอยู่ในสภาพที่จะช่วยเหลือ ช่มผู้ที่ควรชม โดยถูกต้องธรรม เพื่อให้พ้นจากอกุศลแล้วตั้งอยู่ในกุศล”

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลทุกระดับชั้น ตั้งแต่ความดีประการต่างๆ ในชีวิตประจำวัน จนถึงความดีที่สามารถดับกิเลสได้ตามลำดับขั้น แสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของพระธรรมว่า ไม่มีพระธรรมแม้แต่บาทเดียวที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดอกุศลแม้เล็กน้อย

กุศลหรือความดี เป็นสภาพธรรมที่ควรสะสมควรอบรมในชีวิตประจำวัน เพราะเหตุว่า ถ้าไม่สะสมกุศล ไม่เห็นโทษของอกุศล ไม่เห็นคุณของความดีแล้ว ก็จะเป็นโอกาสให้ออกุศลเกิดขึ้น พอกพูนสะสมหมักหมมมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า มีความดีหลายประเภทที่เจริญได้โดยไม่ยากถ้าเห็นประโยชน์จริงๆ ถึงแม้ว่าไม่มีทรัพย์สินเงินทองหรือวัตถุสิ่งของใดๆ เลย ก็ยังสามารถที่จะเจริญกุศลได้ อย่างเช่นการขวนขวายประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่นิ่งดูตาย ไม่เห็นแก่ตัว ดู

เหมือนเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไม่ยาก แต่ว่าในวันหนึ่งๆ ถ้าอกุศลจิตเกิดก็กระทำไม่ได้ บางคนอาจจะเห็นว่าการชวนช่วยช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ดี รู้ว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ในขณะที่ควรจะทำ กลับไม่ทำที่เป็นเช่นนี้เพราะขณะนั้นอกุศลธรรมเกิดขึ้นครอบงำจิตใจ ทำให้ไม่น้อมไปที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้ แสดงความเป็นอนัตตาอย่างชัดเจน

ตามความเป็นจริงแล้วไม่ว่าจะเป็นกิจใหญ่ย่อยประการใดก็ตาม ควรที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ถ้าไม่ช่วยเหลือ ก็ควรที่จะได้พิจารณาว่า ที่ไม่กระทำในขณะนั้น เพราะอะไร? ก็เพราะอกุศลธรรมเกิดขึ้นทำให้เป็นคนเกียจคร้านที่จะกระทำกุศล ไม่กระทำการที่ควรทำ ไม่สงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลใครเลย ในขณะนั้นถ้าสติไม่เกิดขึ้น จะไม่รู้เลยว่า อกุศลธรรมเกิดขึ้นครอบงำ ทำให้เป็นผู้ที่เห็นแก่ตัว มีความสำคัญในตน ลืมคิดถึงคนอื่น แม้แต่การชวนช่วยช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่น ก็ไม่เห็น หรืออาจจะเข้าใจผิดคิดว่า ไม่เป็นการสมควรที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่น อกุศลธรรมทั้งหลายเป็นธรรมที่ตั้งจิตไว้ผิดจริงๆ ส่วนกุศลธรรมทั้งหลายเป็นธรรมที่ตั้งจิตไว้ชอบ **โดยที่ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตนเลย มีแต่ธรรมเท่านั้นที่เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่** ขณะที่สงเคราะห์ช่วยเหลือ ทำประโยชน์เกื้อกูลเพื่อบุคคลอื่นนั้น กุศลธรรม เกิดขึ้นตั้งจิตไว้ชอบ คือช่วยเหลือคนอื่น ทำในสิ่งที่ควรทำ แต่ถ้ามานะหรือความสำคัญตนเกิดขึ้น ก็ตั้งจิตไว้ผิด คือไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำกิจอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบุคคลอื่น นั่นอกุศลธรรมเกิดขึ้นตั้งจิตไว้ผิด ไม่ได้ตั้งจิตไว้ชอบเลย แต่ถ้าเป็นกุศลธรรมแล้วก็ตั้งจิตไว้ชอบ ไม่ว่ากับใคร ช่วยเหลือเสมอทั้งหมด ไม่ได้กระทำไปด้วยความหวังผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น

ที่เป็นบุคคลนั้นบุคคลนี้ ที่มีความประพฤติเป็นไปแตกต่างกัน แต่ที่จริงแล้วก็คือ สภาพธรรมแต่ละลักษณะซึ่งสะสมมาเป็นปัจจัยทำให้ขณะนั้นสภาพของจิตเป็นอย่างไร ถ้าสะสมอกุศลธรรมมาก ก็ตั้งจิตคือปรุงแต่งจิตในขณะนั้นให้เกิดขึ้นเป็นไปในทางอกุศล ถ้าสะสมกุศลธรรมมาก กุศลธรรมทั้งหลายก็เป็นปัจจัยปรุงแต่งให้จิตในขณะนั้นเกิดขึ้นเป็นไปในทางกุศล เป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัยไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใคร

การกระทำประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นที่ประเสริฐที่สุดนั้น คือการเกื้อกูลให้ผู้อื่นเห็นโทษของอกุศล เกื้อกูลให้เห็นคุณของกุศล แล้วให้ออกจากอกุศล ให้ตั้งอยู่ในกุศล เกื้อกูลให้เกิดปัญญา ความเข้าใจถูกเห็นถูก ด้วยพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความเจริญขึ้นของกุศลธรรม และปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูกโดยตลอด ไม่ได้สอนให้เป็นผู้เกียจคร้าน เพราะเหตุว่าผู้ที่เกียจคร้านจะ

ไม่ทำความดี จะไม่สงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลอื่นเลย จะไม่ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นการอนุเคราะห์เกื้อกูลให้บุคคลทั้งหลายเจริญกุศลทุกประการ แม้แต่การที่จะเป็นผู้ที่ขยันในการที่จะช่วยเหลือทำประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคคลอื่น ซึ่งเป็นการขัดเกลาละคลายกิเลสของตนเองด้วย เพราะเหตุว่า กิเลสมีมาก ถ้ากุศลจิตไม่เกิด ไม่กระทำ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของกุศลโดยลักษณะหนึ่งลักษณะใด ก็เป็นการเพิ่มพูนอกุศลแล้ว เพราะฉะนั้น ออกุศลก็ต้องมีมากถ้าเป็นผู้ที่เกียจคร้านในการที่จะเจริญกุศลทุกประการ

ถ้าเข้าใจเรื่องของการเจริญกุศลแล้ว จะเห็นได้ว่าในวันหนึ่งๆ นั้น สามารถที่จะเจริญกุศลได้มากมายหลายด้านเลยทีเดียว เป็นการเพิ่มพูนกุศลในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นขณะที่มีค่ามาก เป็นการขัดเกลาละคลายกิเลสที่ได้สะสมมานานแสนนาน เพราะแม้กุศลเพียงเล็กน้อย ก็เป็นโอกาสที่ขณะนั้น ออกุศลใดๆ ก็เกิดไม่ได้เลย สภาพธรรมที่จะเกื้อกูลให้กุศลเจริญยิ่งขึ้นในชีวิตประจำวัน คือ ปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูก ซึ่งจะมีได้ ก็เพราะได้ฟังได้ศึกษาพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ดีแล้วเท่านั้น

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗